

4. Усиновлення та тимчасове влаштування дітей в умовах воєнного стану 2022. URL://helsinki.org.ua/articles/usynovlennia-ta-tymchasove-vlashtuvannia-ditey-v-umovakh-voiennoho-stanu (дата звернення 08.04.2022)

5. Караваєв І. Чужих дітей не буває 2022. URL:// <https://yur-gazeta.com/publications/practice/simeyne-pravo/chuzhih-ditey-ne-buvae.html> (дата звернення 08.04.2022).

УДК 341.231.2/7:341.312.5

**Білявський Д. С.**

*аспірант 2-го року навчання  
кафедри міжнародного та європейського  
права, Національний університет  
«Одеська юридична академія»*

## **ПРАВО НА ВІЙНУ ЯК СКЛАДОВА СУВЕРЕНІТЕТУ**

Основи сучасної системи міжнародних відносин склалися у 1945 році зі створенням Організації Об'єднаних Націй. Того ж року набрав чинності Статут ООН, яким закріплено основоположні принципи міжнародного права. Особливої уваги заслуговує норма, що закріплена в п. 3 ст. 2 Статуту ООН: держави-члени ООН вирішують міжнародні спори мирними засобами таким чином, щоб не піддавати загрози міжнародний мир, безпеку і справедливість [1]. Тлумачачи наведений уривок, зазначаємо, що ця норма свідчить про невизнання війни як засобу вирішення спорів та як наслідок обмежує право держав на війну. Отже, постає питання: чи можна вважати фактичну заборону війни, що закріплена Статутом ООН, обмеженням суверенітету?

Погляди на складові частини суверенітету та на його об'єм значним чином відрізняються в залежності від дослідника, який висвітлює вказану проблематику. Так, Жан Боден вперше сформулював і широко обґрунтував поняття суверенітету як суттєвої ознаки держави. У творі «Шість книг про державу» Ж. Боден зазначив, що суверенітет це «абсолютна та постійна влада, яку римляни називають величчю, що означає вищу владу повелівати». Основною властивістю суверенітету є його необмеженість: «цю верховну та постійну владу над громадянами з правом життя і смерті народ може передати будь-якій особі без жодних обмежень, так само, як може зробити власник, що бажає когось обдарувати» [2, с. 67-68]. Сьогодні – навпаки, суверенітет – це вже не абсолютна державна влада над громадянами та підданими, а навпроти, влада обмежена інститутом парламентаризму, системою стримувань і противаг

та міжнародним правом, а роль вищих сил в обґрунтуванні такої влади майже повністю нівельована.

Протилежний погляд у порівнянні з Ж. Боденом висловив Жан-Жак Руссо, який активно розробляв у своїх працях «Міркування про науки і мистецтва», «Про суспільну угоду, або Принципи політичного права» та інші концепції «народного суверенітету», які в тій чи іншій формі закріпились в більшості сучасних конституцій держав, принаймні і в ст. 5 Конституції України. На його думку, народ як суверен стоїть вище судді та закону і не може бути пов'язаний навіть Основним Законом держави. Крім цього, важливою складовою вчення Ж.-Ж. Руссо про народний суверенітет була концепція безпосередньої реалізації народного суверенітету через референдуми, на яких народ приймає закони [3, с. 27].

Отже, в узагальненому розумінні державний суверенітет – це верховенство державної влади, яка реалізується державними органами в межах території держави, що визначається державними кордонами, і водночас це незалежність держави у міжнародних відносинах.

Для того, щоб зробити висновок стосовно того, чи насправді наділена держава суверенітетом, чи певне утворення намагається лише проголосити себе суверенним, можна за допомогою аналізу реалізації суверенних прав. До основних суверенних прав держави, що розкривають зміст внутрішнього суверенітету, прийнято відносити права на законотворчість; встановлення податків та зборів; встановлення адміністративно-територіального поділу; монополія на насильство та правовий примус; створення військових формувань тощо. Зовнішній суверенітет, який покликаний забезпечити територіальну цілісність і невтручання у внутрішні справи держави ззовні, прийнято характеризувати через права на укладення міжнародних договорів; підтримання дипломатичних відносин; участь у роботі міжнародних організацій; оголошення війни і укладання миру тощо [4, с. 195].

З огляду на тематику даного дослідження, найбільшої уваги заслуговує право держави на оголошення війни і укладання миру. Отже, на підставі викладеного, явно, що право ведення війни є складовою зовнішнього суверенітету, який в свою чергу є частиною державного суверенітету.

Так, суверенне право на війну є невід'ємною прерогативою держави ще з початку писаної історії людства. Одними з перших, хто регламентував інститут війни, були науковці Стародавнього Риму, які в першу чергу розробили саму концепцію права війни – *jus belli*. Наступний важливий етап для права війни настав після проголошення у 1648 р. Вестфальського миру. Ця подія є відправною точкою в історії міжнародного права, яке відіграло значну роль в регуляції питань війни та миру, а також закріпило розуміння поняття суверенітет та визначило його співвідношення з правом на війну.

Не зважаючи на те, що право держави на ведення війни було невід'ємною складовою державного суверенітету аж до моменту закінчення Першої світової війни та створення Ліги Націй, яка була покликана обмежити агресивні дії держав та унеможливити розв'язування повторних кровавих конфліктів. Проте, як відомо, створений за результатами Першої світової війни міжнародно-правовий механізм стримування агресорів був неефективний, що спричинило розв'язування Третім Рейхом ще більш кровавої Другої світової війни. Вказані події переконали міжнародну спільноту, що заради миру та безпеки доцільно встановити обмеження на ведення агресивних війн, яке було закріплено у вже згаданому Статуті ООН.

Підсумовуючи, суверенне право держав на ведення війни є складовою частиною суверенітету держав. На сучасному етапі розвитку людства державний суверенітет та, як не дивно, право на мир зумовлюють використання державами права на війну, хоча це стосується тільки самозахисту, а агресивна війна сьогодні не може розглядатися на міжнародній арені як справедлива, що спричинить відповідні наслідки. Варто додати, що з огляду на історію людської цивілізації, право на війну є цілком органічною складовою суверенітету держав та подібним їм утворенням, але після багатьох катастрофічних потрясінь 20-го століття, які внесли життя мільйонів людей, світова спільнота досягла консенсусу з приводу максимального обмеження права вести війни з метою збереження міжнародної безпеки, для чого були задіяні засоби як міжнародного, так і національного права. Що ж стосується питання ефективності заборони ведення війн, то можна констатувати, що міжнародне право має суттєві прогалини в механізмах обмеження використання агресивних способів, особливо гібридних, вирішення міжнародних конфліктів.

Що ж до обмеження суверенітету держав, то на сьогоднішній день, коли міжнародне право продовжує свою еволюцію та норми якого за своєю сутністю є компромісом між загальними потребами людства у врегулюванні значущих питань та поступками державного суверенітету, зазначимо, що суверенні держави дійсно пожертвували частиною свого зовнішнього суверенітету заради гармонійного розвитку людства та збереження миру та безпеки. До того ж, на думку автора, сучасна тенденція стосовно передачі частини суверенітету на користь міжнародних (міждержавних) організацій буде посилюватись, адже в епоху глобалізації інтеграційні процеси стають настільки сильними, наскільки вони не були ніколи за всю історію людства.

#### **ЛІТЕРАТУРА:**

1. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду // Міжнародний документ від 26.06.1945 [Електронний ресурс] // Відомості

Верховної Ради України. Режим доступу:  
[https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_010#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text)

2. Історія вчень про державу і право : підручник / за ред. проф. Г. Г. Демиденка, проф. О. В. Петришина. Х. : Право, 2009. 256 с.

3. Волошина Ю.В. Національний суверенітет: праворозуміння та практика забезпечення: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук: 12.00.01. - Київ, 2015. - 201 с.

4. Байдін Ю.В. Державний суверенітет і суверенні права: проблеми співвідношення / Ю.В. Байдін // Державне будівництво та місцеве самоврядування. : зб. наук. пр. / НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування Нац. акад. прав. наук України. - Х. : Право, 2010. - Вип. 20. - С. 186-203.

УДК 94(477):141.7:172.15:323.13

**Братасюк М. Г.**  
*д.філос.н., професор,  
професор кафедри філософії,  
Львівський національний університет  
імені Івана Франка*

## **РОСІЙСЬКИЙ ФАШИЗМ: СВІТОГЛЯДНО-ФІЛОСОФСЬКІ ПІДВАЛИНИ**

1. Світогляд – це специфічна форма духовного освоєння світу, програма діяльності як для окремішнього індивіда, так і для цілого народу. Це спосіб взаємодії суб'єкта зі світом, його спосіб орієнтації у ньому. Світогляд – це бачення світу крізь призму людської суб'єктивності, з позицій людини, її цінностей, потреб, інтересів, ідеалів тощо. Він дає уявлення про те, яким світ може бути, має бути відповідно до суті людського буття, існування людини в світі. Світогляд – це не лише знання про себе і світ, це певне ставлення людини до світу, усвідомлення нею свого місця та призначення і в природному, і в соціальному вимірах буття [1].

Події останнього часу засвідчують, що в світі йде жорстока боротьба світоглядів. Чи є найяскравіший приклад цього – російсько-українська війна, що розпочалася під час Революції Гідності, і триває нині. Звісно, цей мета конфлікт виник закономірно, зважаючи на історію обох народів, їх відносини. Але не лише історію, але й на їх світоглядні засади, філософію буття. Нині ми констатуємо, що росіяни за останні кілька десятиліть сформували фашистський